

ZO 26 MEI

KRYSTIAN ZIMERMAN

PIANO

SPOT/DE OOSTERPOORT

20.15 UUR

PROGRAMMA

Johannes Brahms (1833-1897)

Sonate nr. 3 in f kl.t., op. 5

Allegro maestoso / Andante. Andante espressivo — Andante molto / Scherzo. Allegro energico avec trio / Intermezzo (Rückblick) Andante molto / Finale. Allegro moderato ma rubato

Pauze

Frédéric Chopin (1810-1849)

Scherzo nr. 1 in b, op. 20

Scherzo nr. 2 in bes, op. 31

Scherzo nr. 3 in cis, op. 39

Scherzo nr. 4 in E, op. 54

Krystian Zimerman

Recitals van Krystian Zimerman zijn altijd belevenissen die haast bij voorbaat tot de absolute hoogtepunten van het seizoen gerekend kunnen worden. NRC Handelsblad: "Sensitief pianospel van hoogste niveau"; De Telegraaf: "De Koning van de meesterpianisten heeft absolute controle over de stroom van muziek zodat de luisteraars écht meegesleept worden. Aristocratische verfijning en natuurlijk elegantie gaan hand in hand met een extreme aanpak waarin mateloze tederheid en stormachtige dramatiek elkaar afwisselen als eb en vloed."

Zimerman is een van de zeer weinige pianisten die de wereld afreist met zijn eigen vleugel. Zijn technische kennis van het instrument en van akoestische omstandigheden overstijgt bijna het menselijke en hij is altijd bezig met het perfectioneren van zijn piano en daarmee uiteindelijk van de gehele spirituele ervaring van een uitvoering. Zimerman: "I understand the piano from inside, (...) it's almost a human being for me. I know when and where it is sick when I listen to it."

TOELICHTING

Johannes Brahms – pianowerken

Nergens zijn meer facetten van Brahms te vinden dan in zijn pianomuziek. Het bereik is in alle opzichten enorm groot en ook de eisen die hij aan de pianist stelt zijn ongelooflijk zwaar. Tot zijn vroegst gepubliceerde werken behoren zijn drie pianosonates. De eerste maakte diepe indruk op Clara en Robert Schumann. In alle drie deze werken schuilt een enorm gevoel van de jonge componist die de wereld uitdaagt.

Een andere klassieke vorm die Brahms langdurig fascineerde is de variatievorm. Hij schreef verschillende reeksen waarvan de schrikbarend veeleisende Paganinivariaties het hoogtepunt vormen. Een werk dat een Lisztiaanse virtuositeit vergt. In de massieve Händelvariaties boorde hij een andere, meer leerzame ader aan. Het werk wordt wel vergeleken met Bachs Goldbergvariaties en Beethovens Diabellivariaties. Brahms kenmerkendste pianowerken zijn echter de korte intermezzi, capriccio's, ballades, romances en fantasieën. Zij hebben veel te danken aan de muziek van Schubert, Chopin en Schumann. Hij publiceerde de meeste van deze kortere stukken in groepen; sommige daarvan hebben als gemeenschappelijke noemer een tempo, toonaard, motief of andere factor. In zijn laatste levensjaren bracht Brahms deze kleine vormen tot een niveau van welsprekendheid dat sindsdien feitelijk nooit is overtroffen.

Derde pianosonate

Eind september 1853 meldde Johannes Brahms zich bij het gezin Schumann, gewapend met een schriftelijke aanbeveling van de violist Joachim. De jongeman overweldigde zijn toehoorders met de gespierde slagkracht van zijn vroege pianosonates. Een maand later beval Schumann deze muziek aan in het legendarische artikel Neue Bahnen (Nieuwe wegen). Schumann typeerde de sonates als 'vermomde symfonieën'. Hij had hier en daar ook van vermomde opera's kunnen spreken. Een goed voorbeeld hiervan is het grootse einde van het Andante uit de Derde Sonate, dat veel weg heeft van een klavieruittreksel van een Wagner-opera à la Die Walküre.

Chopin

Chopins werken zijn geschreven voor het exclusieve milieu van de Parijse salon. De basis van zijn compositietechniek is de improvisatie, die zich steeds meer verdiepte en verinnerlijkte. Van een stilistische evolutie is nauwelijks sprake. Wel is de weerspiegeling van zijn activiteiten waarneembaar. Tijdens zijn carrière als pianovirtuoos schreef hij briljante concertstukken, zoals de Don Juan-variaties en de beide pianoconcerten. Zijn pedagogische activiteiten gaven aanleiding tot de vele kleinere werken als de mazurka's, etudes, preludes, nocturnes en walsen. Composities als de balladen, de scherzi, de barcarolle en de sonates waren bedoeld voor hemzelf en een select gezelschap van intimi. De uiterst delicate pianoklank was in zijn tijd origineel en ook zijn

toucher moet uiterst sensibel en licht zijn geweest. De elegantie en helderheid van zijn stijl is terug te leiden tot Field, Clementi en Hummel, die op hun beurt werden beïnvloed door Mozart. Chopins rubato is dan ook eerder te beschouwen als het strenge rubato van Mozart (met metrisch strak volgehouden linkerhand) dan het vrije rubato van Liszt.

De textuur in zijn composities wordt gevormd door lange, gewichtloze, chromatische melodieën die zijn ingebed in een grote variëteit aan begeleidingen, veelal voorzien van een verborgen contrapunt. Deze melodievorming is van grote invloed geweest op Bellini en Wagner. Op het gebied van de harmoniek is Chopin een van de belangrijkste vernieuwers van de 19de eeuw geweest. In zijn toepassing van dissonanten, chromatiek, modaliteit, en in het – met name in langzame inleidingen – vermijden van een duidelijke hoofdtoonsoort, ging hij soms zo ver dat de harmoniek haar spanningsvolle functionele werking prijs gaf voor een meer kleurende betekenis. Tot Chopins belangrijkste vernieuwingen behoren de passages met een statische, harmonische beweging, waarin een enkel akkoord of een serie van twee of drie akkoorden met een hypnotiserende monotonie worden herhaald. Ook in zijn vormstructuren sloeg Chopin nieuwe wegen in. In zijn sonates gebruikte hij de traditionele sonatevorm zo vrij, dat gedurende lange tijd de mening heeft bestaan dat Chopin als meester

van de kleine (dans)vormen, de grote vorm niet beheerste. De ballade als instrumentaal karakterstuk is wellicht Chopins vinding, evenals het pathetische, niet-humoristische scherzo, dat bij hem een verhevigde impromptu is. De etude werd een expressiestuk van virtuoos karakter, naar de vorm verwant aan Clementi en heeft o.a. bij Liszt, Rachmaninov en Skrjabin navolging gevonden, evenals bij Debussy. In tegenstelling tot andere romantici als Robert Schumann en Liszt stond Chopin afwijzend tegenover duidelijke literaire of biografische associaties. Wel bevat zijn muziek sporen van nationalisme.

Chopin: Scherzi 1-4

Van origine was een scherzo een luchtig stuk (scherts) dat de rol van het menuet en trio had overgenomen als kort, gearmeerd deel in een symfonie of sonate. Beethoven ontwikkelde dat scherzo tot een nog levendigere, meestal minder luchtige component in zijn grootschalige werken, maar in de handen van Chopin werd deze vorm een heel zelfstandige, onafhankelijke uiting. Terwijl hij vasthield aan de beweeglijke aard van het scherzo, ontdeed hij het (helaas?) van de meeste humor. Net als Chopins ballades zijn de vier scherzi uitgebreide pianistische klankgedichten waarin hij vaak stormachtig te keer kon gaan.